

Czterej imamowie: część trzecia, Imam Szafi'i

*

Pewnego razu, kiedy Imam Malik był w średnim wieku, trzynastoletni chłopiec przybył do niego wysłany z Mekki przez swoją matkę. “Synu, zapamiętałeś Koran, hadisy. Chcę byś udał się do Imama Malika i nauczył jego dobrych manier, zanim nauczysz się od niego islamu” – powiedziała.

Przygotowała go i napisała list do przywódcy Mekki, który był jej kuzynem. Poprosiła, by on z kolei poprosił przywódcę Medyny o zaprowadzenie jej syna do Imama Malika, by go przekonał do zaakceptowania jej syna jako swojego ucznia. Kiedy dotarli do domu Imama Malika, drzwi otworzyła jego służąca. “Teraz nie ma pory odpowiadania na pytania. Możecie spisać swoje pytanie i odpowie on na nie w wolnej chwili. Jeśli chcecie uczyć się hadisów, uczęszczajcie na jego poranne wykłady.” “Mamy dla niego list od przywódcy Mekki” – odpowiedział przywódca Medyny. “Czego chce odemnie przywódca Mekki?” – zapytał Imam Malik pojawiwszy się w drzwiach. Przeczytał list i powiedział: “La haŭla ła la quŭŭata illa billah. Czy doszło do czasów kiedy zdobywanie wiedzy wymaga znajomości?” Trzynastoletni chłopiec powiedział do niego:

“Niech Allah ułatwi drogę Szejka. Pochodzę z rodu Proroka (solallahu ‘Alajhi ła sallam). Jestem z rodu Kurejszytów, zapamiętałem Koran, kiedy miałem siedem lat. Kiedy miałem dziesięć lat, zapamiętałem twoją książkę Al Muŭatta, wraz z łańcuchami przekazujących. Moja matka wysłała mnie by uczyć się od ciebie.” Imam Malik odpowiedział mu:

“Chłopcze, obawiaj się gniewu Allah i unikaj grzechów. Jeśli tak zrobisz, będziesz wielki w przyszłości.”

Tym chłopcem był Muhammad Ibn Idriis Al Szafi’i. Imam Szafi’i.

*

Imam Szafi’i, Rahmatullah ‘Alajh, urodził się w 150 roku Hidżri, zmarł w 204 roku Hidżri (767-820r), żył zatem około 54 lat. Urodził się w tym samym roku, w którym zmarł Abu Hanifa, nie miał więc okazji go spotkać, poznał jednak wielu innych znanych nam uczonych, łącznie z niektórymi nauczycielami Abu Hanify. Niemniej jego głównym nauczycielem był sam Imam Malik. Urodził się w Gazie i znany był pod imieniem Imam Al-Makki czyli Imam z Mekki, jako że matka zabrała go w dzieciństwie do Mekki. Bardzo dużo podróżował i miał szeroki zakres wiedzy w wielu dziedzinach. Imam Szafi’i był Haszymitą, wywodził się z rodu Proroka (solallahu ‘Alajhi ła sallam). Kochał sport i łucznictwo. Był też świetny w jeździe konnej. Siedemnaście lat swojego życia spędził mieszkając na pustyni, pięć jako dziecko i około dwunastu jako dorosły. Powodem była obecność na terenach pustynnych klanu o nazwie Banu Huzejn. Byli oni w tych czasach słynni z zachowania języka arabskiego w jego oryginalnej wersji, bez żadnych naleciałości. Matka Imama Szafi’i pomogła mu w nauce Koranu, znał go na pamięć (był hafizem) w wieku siedmiu lat. Kiedy miał dziesięć lat (w drugiej wersji trzynastie) zapamiętał wszystkie hadisy i łańcuchy osób przekazujących je z Al Mułatty autorstwa Imama Malika. Oprócz matki, która nakierowała go na naukę

islamu, jego ogromną inspiracją był jego wujek, uczony. W tamtych czasach ludzie studiowali Ilm Al Farasa, odczytywanie potencjału i talentów ludzi na podstawie ich rysów twarzy. Tak też ocenił Imama Szafi'i jego wujek, mówiąc do niego kiedy miał około dziesięciu lat: "Widzę w tobie inteligentnego człowieka." Każdy z czterech imamów miał niesamowitą pamięć, ale Imam Szafi'i był pod tym względem wybitnie uzdolniony. W wieku dziesięciu lat był już poetą. Każdego dnia recytował lub czytał on Koran, przez całe swoje życie. Zmierzył się w ciągu życia z wieloma testami, szczególnie ze strony rządzących. Jego charakter, maniery i zasady moralne były godne podziwu. Przyjmował poradę od każdego, pod warunkiem że była oparta o nauki islamu.

Ibn Hadżar al Askalani pisał, że Imam Szafi'i miał w swoim życiu łącznie siedemnastu nauczycieli. Oprócz Imama Malika, który nauczał go aż do swojej śmierci, uczył go również Sufjan Ibn 'Ujajnah, uczeń Abu Hanify. Trzecim niesamowitym nauczycielem był Muhammad Ibn Al Hasan, najlepszy uczeń Abu Hanify. Miał też kilku pośrednich nauczycieli m.in. Imam Al Ałza'i, miał on swój madzab, który nie przetrwał zbyt długo oraz Imam Al Lajth Ibn Sa'd, mieszkający w Egipcie. Jego ulubiony uczeń wyjechał do Jemenu, w którym to Imam Szafi'i spędził sporo swojego czasu. Kiedy Imam Szafi'i uczęszczał na jego nauki, wykazał ogromne zainteresowanie wiedzą Al Lajtha Ibn Sa'd. Uczony ten miał zupełnie inne podejście do wielu spraw niż Imam Malik i miało to spory wpływ na Imama Szafi'i.

Imam Szafi'i został muftim w wieku (około) dwudziestu lat. Miał bardzo łagodną naturę, zwracał swoim nauczycielom uwagę względem ich opinii w sposób serdeczny i pełen szacunku.

Imam Szafi'i był pierwszym z czterech imamów, który udokumentował swój madzab osobiście. W przypadku poprzednich imamów zrobili to ich uczniowie. Zrobił to za pomocą książki Al Umm, zawierającej opinie madzabu Abu Hanify i pozostałych. Jego największym dziedzictwem jest jednak inna, mniejsza książka, o tytule "Ar Risala". Opisuje ona w uproszczony sposób wszystko, w czym zgadzają się madzaby. Uczyniło go to pierwszą osobą wprowadzającą porównujące podejście zasad al fiqh, "usul al fiqh."

Każdy z czterech imamów miał problemy z rządem lub ludźmi. Było tak z powodu ich odwagi (w mówieniu niewygodnej nieraz prawdy – przyp.tł.) oraz dlatego, że nie dali się przekupić. Nie byli uczonymi skupionymi na bogactwie czy na swoich pragnieniach. Byli oni uczonymi świadomymi z tego, że otrzymują i przekazują dziedzictwo Proroka (solallahu 'Alajhi ła sallam) i robili to z pełną szczerością intencji.

W czasach Imama Szafi'i rozwinęły się nowe ideologie zwane ahl ar raj i ahl al hadis. Ludzie opinii i ludzie hadisów. Ludzie hadisów byli bardzo dosłowni. Przykładowo usłyszawszy hadis, że Prorok (solallahu 'Alajhi ła sallam) używał siwaka, stwierdziliby, że nigdy nie powinno się używać szczoteczki i pasty. Ludzie opinii opierali się na wywodach, porównaniach, analogii. Mieszkali oni głównie w Iraku, ludzie hadisów zaś w

okolicach Mekki i Medyny. Imam Szafi'i miał zbalansowane podejście do obu tych grup. Ostrożnie i z szacunkiem obchodził się z hadisami, ale nie przesadzał w żadną stronę. Uważał, że opinia każdego uczonego może być odrzucona, jedynym nieomylnym w kwestii islamu był Prorok (solallahu 'Alajhi ła sallam).

Pewnego razu Imam Szafi'i modlił się w meczecie nieopodal grobu Abu Hanify. Zrobił za niego du'aa. Imam Szafi'i miał w zwyczaju podnosić ręce podczas modlitwy przed i po ruku, a jednak tym razem tego nie zrobił. Został zapytany dlaczego. "Z szacunku do właściciela tego grobu" – odpowiedział, wskazując na grób Abu Hanify.

Imam Szafi'i był znany z doskonałych manier i szacunku podczas debatowania. Nigdy nie podnosił głosu, nie dał się wyprowadzić z równowagi. Miał w zwyczaju robić du'aa za osobę, która próbowała udowodnić mu, że się myli. Mało tego, robił du'aa by ta osoba miała rację i by Allah ją prowadził i chronił. Przywiązanie do prawdy jeśli chodzi o islam miało większe znaczenie niż ego, niż wygrana. Mawiał on: "Jeszcze nigdy nie debatowałem z nikim ciesząc się, że popełnił on błąd." Zatem w tych różnicach opinii nie było ego. Innym jego słynnym powiedzeniem było: "Jeśli moje powiedzenie jest niezgodne z sunną, odrzućcie je." Imam Szafi'i miał też dobre poczucie humoru. Przykładowo, nigdy nie wyciągał nóg w towarzystwie innych, uważał to za niegrzeczne. Cierpiał jednak na pewne schorzenie i musiał je regularnie rozprostowywać. Używał wtedy humoru jako wymówki, by to zrobić. Pewnego razu przepytывał swoich

uczniów i jeden z nich dał mu zupełnie bezsensowną odpowiedź. Powiedział wtedy: “Skoro mam takich uczniów, myślę, że wyciąganie nóg nie jest niczym złym.”

Imam Szafi’i opierał się na Koranie i sunnie. Jeśli nie było w nich odpowiedzi na jakieś kwestie, zaglądał do Idźma czyli wspólnej decyzji sahaba (Towarzyszy Proroka solallahu ‘Alajhi ła sallam) albo uczonych. Kolejnym krokiem w przypadku braku odpowiedzi były Qijasy. Porównanie na zasadzie analogii do już istniejącej fatwy. Nie podejmował kolejnych kroków w interpretacji islamu.

Napisał sto siedemdziesiąt ksiązek, z czego najstynniejszymi były wcześniej wspomniane “Al Umm” i “Ar Risala”. “Ar Risala” jest bardzo wyważonym zbiorem zasad teologii, z których może korzystać każdy uczoney, jako że wszystkie madzaby są w nich zgodne. Imam Szafi’i był pierwszy w oficjalnym sprzeciwie ślepemu zapatrzeniu w uczoney. Do tego stopnia, że napisał książkę korygującą błędy jego mistrza, jak sam go nazywał, Imama Malika. By udowodnić, że występuje szacunek, ale przywiązanie do tego, co uznajemy za prawdę, jest ważniejsze. Z tego powodu, uczniowie Imama Malika (po jego śmierci) nienawidzili Imama Szafi’i. Niektórzy ze znanych nam imamów podążali madzabem Imama Szafi’i np. Al Bajhaqi, As Sujuti, Imam Al Bukhari.

Imam Szafi’i zmierzył się z dwoma ogromnymi testami. Jednym z nich była grupa ludzi nazywanych al mu’tazila, wnoszących do islamu greckie filozofowanie. Ich głównym twierdzeniem było, że Koran jest stworzeniem Bożym, a nie

Jego bezpośrednim słowem. Imam Szafi'i powiedział im: "Zabur (Psalmy), Indżil (Ewangelie), Tora i Koran były stworzone" pokazując cztery palce i mając te palce na myśli, byleby się odczepili. I pomogło. Wielu uczonych postąpiło podobnie. Jedynie Imam Ahmad, Rahmatullah 'Alajh, kłócił się z nimi prosto w twarz, że nie, i już. Za to innym testem, z którym Imam Szafi'i zmagał się bardziej niż Imam Ahmad, był bardzo delikatny problem polityczny. Była nim kwestia ahl al Bajt, członków rodziny Proroka (solallahu 'Alajhi ła sallam). W tamtym czasie nie było jeszcze szyitów jako takich. Byli za to ludzie oddzielający się od reszty muzułmanów, twierdzący że kochają rodzinę Proroka (solallahu 'Alajhi ła sallam) bardziej niż pozostali, wręcz ekstremalnie, zaczęli ich wychwalać ponad miarę. Wkrótce zaistnieli też w świecie polityki. Istniały wtedy dwa wielkie imperia; Bani Abbas i Bani Umajjad. Bani Abbas byli bliżej spokrewnieni z Prorokiem (solallahu 'Alajhi ła sallam) od strony jego wujka Abbasa, zaś Bani Umajjad od strony Mu'awijji (Radiallahu anhu). Wszyscy oni byli kuzynostwem, pochodzącym z klanu Banu Hiszam. A jednak żywili do siebie wrogość i każda strona twierdziła, że kalifat powinien się znajdować w ich rękach. Oprócz nich istniała kolejna grupa, Alawici (inni od tych dzisiejszych), również rodzina Proroka (solallahu 'Alajhi ła sallam) pochodząca od 'Alego, Radiallahu Anhu. Alawici tamtych czasów byli wspaniałymi ludźmi. Mówimy tu o Zajnie al Abidiin, synu 'Alego, Radiallahu Anhu. Sprzeciwiał się on rządowi i miał w tym wsparcie Abu Hanify. W czasach Imama Szafi'i konflikt ten tylko się pogłębiał, ten wymysł, że kalifat powinien być dziedziczny w rodzinie Proroka (solallahu 'Alajhi

ła sallam), że powinien należeć do Ahl al Bajt. Nie mogli się tylko zdecydować kto bardziej zasługuje na ten tytuł. W tym czasie Umajjadzi dopiero co przejęli kalifat od Abasydów. Abasydzi zaś twierdzili, że kalifat należy do nich i planowali go odbić. Jeśli chodzi o podejście rządu, ktokolwiek sprzeciwiał się im, ginął na miejscu, niezależnie od tego kim był. Było tak aż do czasu, kiedy kalifat objął Harun Ar Raszid. Imam Szafi'i miał wroga w przywódcy Jemenu, który bardzo go nie lubił, ponieważ Imam Szafi'i przestrzegał ludzi przed jego niesprawiedliwymi rządami. Jako że cała ta idea kalifatu w rodzinie Proroka (solallahu 'Alajhi ła sallam) była powszechna, przywódca Jemenu uwięził dziewięć osób publicznie sprzeciwiających się rządowi. Wszyscy zostali zabici. Imam Szafi'i został za jego poleceniem uwięziony i wysłany do kalify Haruna Ar Raszida, do Bagdadu. Tam Muhammad Ibn Hassan Asz Szajbani, jego dawny nauczyciel i uczeń Abu Hanify, był sędzią głównym. Wstawił się za Imamem Szafi'i u kalify mówiąc: "On jest niewinny." Sam Imam Szafi'i stawiał się przeciw przywódcy Jemenu. Imam Szafi'i dodał: "Gdybym chciał przyłączyć się do rewolucji, zrobiłbym to. Nie widzę tego jako rozwiązania." Wypuszczono go, jednakże historia potyczek o tle politycznym nie kończy się w tym miejscu. Imam Szafi'i był zmuszony do wyznaczenia granicy pojęcia Ahl al Bajt. Po pierwsze, Ahl al Bajt nie ma nic wspólnego z szyizmem jaki znamy dzisiaj. Dzisiejsi szyici cofnęli się mówiąc o dwunastu imamach, że kochają ich bardziej niż ktokolwiek inny. Kochamy ich przecież i szanujemy, oni zaś twierdzą, że robią to lepiej, do tego stopnia, że przypisali im atrybuty i zdolności

ponad miarę. Debata polegała wtedy na pytaniu czy będzie się to ciągnęło do końca świata? Czy to oznacza, że każdy z rodziny Proroka (solallahu 'Alajhi ła sallam) jest Ahl al Bajt? Na przykład dziś w Asz Szam i Egipcie żyje łącznie 10 milionów ludzi twierdzących, że pochodzą od Proroka (solallahu 'Alajhi ła sallam). Czy są oni wszyscy tego samego kalibra co tych dwunastu (szyickich) imamów? Czy wszyscy oni są Ahl al Bajt czy nie? Po drugie Ahl al Bajt jest częścią naszej religii. Musimy ich kochać i szanować, ale dzisiejsi szyici i im podobni, uważają się za równiejszych (na zasadzie wszyscy jesteście równi ale my jesteście równiejsi). Co zatem zrobił Imam Szafi'i? Wydzielił stanowczą linię mówiąc: "Religia i Ahl al Bajt nie mają nic wspólnego z politycznym zamieszaniem. Niech więc nikt nie chodzi i nie twierdzi, że należy mu się kalifat, bo pochodzi z rodziny Proroka (s). I że ich linia krwi jest lepsza, ważniejsza itd. Musicie dostrzec różnicę pomiędzy tymi dwoma kwestiami." Wywołało to zazdrość pośród ludzi, do tego stopnia, że zaczęto go w późniejszych czasach nazywać szyitą, albo ich fanem. Jeszcze inni stwierdzili że Abu Hanifa i Imam Malik też byli szyitami ponieważ uczyli się od członków rodziny Proroka (s) np Imama Dżafara As Sadiq czy Muhammad Al Baqi, wielkich uczonych Ahl Sunnah. Drugim oskarżeniem wobec Imama Asz Szafi'i było, że fascynował się filozofią i logiką (w kwestiach religii – przyp.tł.), poraz kolejny tylko dlatego, że jeden z jego nauczycieli był ekspertem w ilm al kalam, interpretacji filozofii. Imam Szafi'i uważał, że kalifat nie musi mieć nic wspólnego z rodem Proroka (solallahu 'Alajhi ła sallam) ponieważ sam Prorok (solallahu 'Alajhi ła sallam) zapytany o to odpowiedział, zapytany czy po jego

śmierci rządu ma objąć ktoś z jego rodziny: “Allah obdarza kalifatem kogo zechce.” Nie powiedział, że wymogiem jest bycie członkiem jego rodziny. Zatem Imam Szafi’i użył dowodów, nie wymysłów ani filozofii. Jak wspomniano wcześniej, część uczniów Imama Malika stała się ekstremalna pod względem wychwalania go. Zatem kiedy Imam Szafi’i skorygował w swojej książce kilka błędów (wg jego madzabu) Imama Malika, jego uczniowie zaczęli na niego po jego wykładach w Jemenie, a kiedy skończył, napadli go i pobili tak dotkliwie, aż stracił przytomność. Zmarł kilka dni później. Uczni ustalili, że nie zmarł bezpośrednio wskutek ran, ale ponieważ cierpiał na inną chorobę, to pobicie pogorszyło jego stan zdrowia i zmarł szybciej. Gdyby Imam Malik żył w tamtym czasie, byłby wściekły na swoich studentów za takie zachowanie. Imam Szafi’i zmarł zatem w wieku około 54 lat w Jemenie. Jego madzab jest dziś drugim lub trzecim pod względem ilości podążających za nim muzułmanów.

*

Tekst tłumaczono na język polski na podstawie wykładu Bilala Assada, za zgodą strony i kanału youtube Islamic Guidance.

Wszystko, co zostało przetłumaczone dobrze, jest dzięki łaskawości Allah, wszelkie ewentualne błędy i niedociągnięcia zaistniały z mojej winy i niedopatrzeń, niech mi je Allah wybaczy.